

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Meditationum evangelicarum pars secunda, hoc est:
Solida, ad discendam & exercendam, ex evangeliis tam
dominicalibus quam festivalibus Christi & sui-ipsius
notitiam, informatio**

Creide, Hartmann

Francofurti ad Moenum, 1682

Exegesis

[urn:nbn:de:bsz:31-126164](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-126164)

aut uni adhærebit, & alterum contemnet.
Non potestis Deo servire & Mammonæ.

Nos absq; ulteriori præloquio ad ipsum
Evangelium nos conferemus, tractaturi ex
eodem:

I. Ἀνθρώπων λόγους, sive *notitiam nostri.*

II. Χριστοῦ ἰστορίαν, sive *notitiam Christi.*

J. J.

Exegetis.

DE Messia inter alia dicitur, quod gra-
tia diffusa sit in labiis ejus, Psal. 45. v. 3.
Quo ipso Regius Psaltes respicit Ministerium
ejus, quod prædicando peregit, eoque in-
nuit, tam præstantem Concionatorem fo-
re Messiam, ut homines concionibus ejus
audiendis non satiari possint. Quod &
opere ipso comprobavit, cum Ministerium
suum inchoavit, ubi homines obstupue-
runt super doctrina ejus; erat enim do-
cens eos, sicut autoritatem habens, & non
sicut scribæ & Pharisei, Matth. 7. v. ult. Joh.
7. v. 46.

In hodierno Evangelio præclarum ejus-
dem exemplum habemus, ubi cælestis ille
Orator gratiam labiorum suorum diffun-
dit, & de nocentissima ventris cura Aposto-
los suos & nos omnes adeo dehortatur, ut
quilibet hinc colligere possit, quod sit O-
rator eruditæ linguæ, cui neque Cicero,
neque Demosthenes pares fuerint, neque
palinam præripere possint, Esa. 50. v. 4.

Nos Ἀνθρώπων λόγους sive *notitiam nostri*
hinc discemus, si spectemus:

I. *Neutralitatis fugam*, sunt enim qui
cum Israelitis claudicant in duas partes, 1.
Reg. 18. v. 21. putantes, Dei & Mammonis
servitium simul consistere posse, sicuti de
gentilibus quibusdam legitur, qui Deum

& diabolum simul coluerunt: interrogati
cur id facerent, responderunt: *Deum bo-
num colimus, ut nobis beneficiat, Deum ma-
lum, ne nobis malefaciat.* Hac de re dehorta-
tur nos Christus, sub initium Evangelii,
inquiens: Nemo potest duobus dominis
servire.

Intelligendum hoc est, de dominis sibi
invicem contrariis, qui diversis studiis dis-
sident. Quod si enim plurimi iisdem stu-
diis tenentur, non repugnat quo minus iis
dem fervire possimus. Concordia enim
multos facit unum, ut Veteres dixerunt. Sed
Dominis inter se dissidentibus, vel fidelis-
simus fervor non ad palatum inservire
poterit, ut exemplum Josephi respectu he-
ri & heræ probat, Gen. 39. v. 7.

*Hic velim probes te, mi Christiane! annon
cultum tuum inter Deum & mundum par-
titus fueris, ut Deo & mundo simul servire
volueris?*

Hoc quilibet facile deprehendet, si mo-
do accurate se examinet. Etsi enim omnes
scimus, quid bonum sit, & quid Dominus
requirat à nobis, Mich. 6. v. 8. tamen in
ea persuasione sumus, quod non adeo stri-
cte mandatis Dei teneamur; sed Christia-
næ libertati non adversari, si in levioribus
mundo adsimilemur, modo in graviori-
bus conscientiam nostram non læserimus,
& s. ult.

Hoc ipso Regum mortalium sapientis-
simus Salomo in fatuatus est. Principio
enim non in animo habebat à Deo suo de-
sciscere: sed censebat, voluptatem illam,
quam in terrenis vanitatibus quæreret, fa-
cile cum vera pietate consistere posse: sed
scriptura meminit, quod fecerit, quod non
placuerit coram Domino, 1. Reg. 11. v. 6.

Non

Non enim conventio Christi ad Belial, 2. Cor. 6. v. 14.

Herodes & Pilatus quidem amici facti sunt, qui tamen antea inimici erant ad invicem, Luc. 23. v. 12. Sed inter Deum & peccata nulla pax conciliari potest.

Non enim Deus volens iniquitatem tuas, Psal. 5. v. 5. Hinc etiam peccata dividunt inter nos & Deum nostrum, Esa. 59. v. 2. Ideoque probe cavendum est, ne quotidianas imbecillitates, à quibus nec renati immunes esse possunt, nimium extenuemus, dicentes, ut Lothus de Zoar: Nunquid non modica est, & vivit anima mea? Gen. 19. v. 20. aut cogitemus, nullum subesse periculum in levioribus, modo in graviora non incidamus. Nunquid caput canis ejus sum, quod argueres pro muliere hodie, ait Joab, 2. Sam. 3. v. 8.

Sed ô stolidè! latent nete insidiæ diaboli, qui semel retibus suis implicatum, arcte constrictum tenet ut vix extricare se possit. Nunquid potest homo fovere ignem in sino suo, ut vestimenta illius non ardeant? Prov. 6. v. 27. Certe peccata non sine peccato sunt! Dicitur quidem, parum parum nocet: sed id medice intelligendum est, de cibis homini incommoquantibus. In schola Theologica vero, parum multum nocet, nam parva peccata majoribus fores aperiunt, & venena sensim cordibus instillant, ut tandem conscientia vulnus accipiat: sicuti per continuas pluviarum guttas, etiam saxa durissima excavantur. Ideo optimum est, ut principii peccatorum obstemus, & fructum vitium ne quidem intueamur, nedum gustemus, ne inescet animam nostram, tandemque subjuget. Concupiscentia, cum conceperit, parit peccatum, Jac. 1. v. 15.

Quod sitaque Deo ad placitum servire velimus, ne conformemus nos huic seculo, Rom. 12. v. 2. neque adversus legem Dei, quicquam committamus, ut ut levissimum videatur, quicumque enim totam legem servaverit, offendant autem in uno, factus est omnium reus, Jac. 2. v. 10. Apoc. 3. v. 16.

II. *Ventris curam.* De hac dehortatur nos Christus, inquiens: Nolite solliciti esse, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæ enim omnia gentes inquirunt.

Hic non prohibetur cura officii, quæ apprime necessaria, & à Deo mandata est. Bono enim pastori de ovibus suis sollicitum esse convenit, Joh. 10. vers. 11. & pervigilare pro animabus Auditorum, Hebr. 13. v. 17.

Magistratus curam gerat oportet, pro subditorum salute, & officio suo præesse, cum sollicitudine, Rom. 12. v. 8.

Pater-familias quoque domesticorum suorum curam habere debet, 1. Tim. 5. v. 8. & in sudore vultus sui panem acquirere, Gen. 3. v. 10. ut habeat, unde tribuat necessitatem patienti, Eph. 4. v. 28.

Breviter: Quilibet, cui animæ salus cura est, pro peccato suo dolere debet, Ps. 38. v. 20.

Non igitur Christus curam hanc intelligit: sed curam ventris & diffidentia quando in operibus vocationis fiduciam in Deum abjicimus, & ambigimus, utrum nobis quotidianum victum largiri velit, id eoque undique lucrum comparamus, etiam ex malo acquirentes, Sapient. 15. vers. 12. Hi enim homines nunquam satiari possunt, quamvis ad abundantiam habeant, & tempus causantur, Sir. 29. v. 6. Hinc Vates:

U u 2

S i

Si quantas rapidis flatibus incirus
 Pontus versat arenas,
 Aut quot stelliferis edita noctibus
 Cælo sidera fulgent
 Tantas fundat opes, nec retrahat manum
 Plena copia cornu:
 Humanum miseris haud ideo genus
 Cesset flere querelas.

Hoc ipso Deus ad iram provocatur. Veros enim Christianos contentos esse oportet presentibus, Heb. 13, 5. & cetera Deo commendare, ipse faciet, Psal. 7, 5.

Hic velim inspicias te, mi Christiane! & probes, annon & ipse nonnunquam cura diffidentiae deliqueris?

Hac in parte sapius delinquimus. Ubi enim nostrum foret, Deo omnia commendare, & in benevola ejus voluntate acquiescere: nos curis nostris cor aggravamus, ut ante tempus sæpe canescamus, quod tamen frustra fit, & nihil nobis adjumenti confert, quia Deus omnia ordinavit & definivit in pondere, numero & mensura, Sap. 11, v. 22. Nos hic ei præscribere non possumus, aut dicere: Cur ita facis? Hiob. 9, v. 12. Nisi quo precario obtinemus, quod Ninivitas fecisse legimus, Jon. 3, v. 10. Quod & nos faciamus, in Dei providentia unice acquiescentes, qui facit, ut diligentibus Deum omnia in bonum cooperentur, Rom. 8, 28.

Qui vero sollicitudinum æstu abrepti, dies noctesque anxii sunt, quomodo liberis suis thesauros colligant, illi non modo vitam sibi acerbam faciunt, vigilia enim divitiarum tabefacit carnes, Sir. 31, vers. 1. sed, ut verum fateamur, curis suis in infernum se præcipitant, ubi sicut oves positi erunt, mors depascet eos, Psalm.

49, vers. 15. nec aquæ guttulam impetrabunt, qualinguam refrigerent, Luc. 16, v. 24.

Confide igitur Deo, & mane in loco tuo. Sir. 11, 23.

III. *Natura scholam*, in hanc introducit nos Christus, dicens: Respiciite volatilia cæli, &c. & iterum: Considerate lilia agri, quomodo crescant.

Hic Præceptores nostri esse debent:

1. Volucres cæli, quas Deus adeo largiter alit, ut nulla inopia laborent. Ipse enim Dominus ille est, per quem nec ales esurit, ut Ecclesia canit: sed aperit manum suam implens omne animal beneplacito, Ps. 145, v. 16. Et hæc providentia ejus non modo lusciniæ & alias aves concernit, quæ homines cantu suo exhilarant, aut cibo inserviunt: sed & corvos & passeris, sicut Lucas memorat, quod Christus dixerit: Considerate corvos, quia non seminant, neque metunt, Luc. 12, v. 24. De passeribus loquitur Christus, Matth. 10, v. 29.

2. *Lilia campi*, quæ Deus sic vestit, ut ornatu suo Salomonem in omni gloria sua facile superent.

1. *Ratione coloris*. Quantum enim discrimen est, inter artem & naturam: tanta quoque differentia est inter gloriam Salomonis, & naturalem pulchritudinem florum, quæ à Deo ornati sunt, qui omnium artifex est, Sap. 7, v. 21.

2. *Ratione odoris*. Salomonis vestes fragrantia odoramentorum perfusæ sunt: sed lilia & alii flores à natura odorem spirant, quo sæpe totum conclave repletur. Hinc Siracides: Obaudite me divini fructus &c. c. 40, v. 17.

3. *Ratione vigoris*. Medicinæ enim inserviunt, & unguentarius conficit ex iis un-

ctio-

ctiones sanitatis, Sir. 38, 7. Hanc virtutem vestimētis, quamvis pretiosissimis attribueri non possumus, sed finis eorum est, ut nuditatem iisdem operiamus, Gen. 3, v. 21.

Hoc ipso Christus à solitudinis præpositæ curâ avocare nos vult, ut cogitemus: Si Deus abjectos corvos & passerculos adeo largiter alit, & lilia campi tam splendide exornat: quidni magis vos, qui ad imaginem ejus creati sumus, omni necessitate instruet, & curabit. Ipse enim solus est, qui dat nobis frumentum, & vinum, & oleum, & argentum & aurum, Ol. 2, v. 8.

Hic examines te, mi Christiane! an hâc in scholâ rectè te exercueris, & occasione avium & florum providentiæ Dei recordatus fueris?

Antonius Eremita interrogatus, ubi libros suos haberet, respondit: *Codex meus est tota verum natura.* Neque aberravit. Post Bibliorum enim codicem, non præstantior inveniri potest, quàm liber naturæ, qui quatuor quasi tomos continet.

In primo tomo tractatur doctrina de cælis, conscripta literis fulgentibus stellarum, quæ omnes Deum esse probant. Cæli enim enarrant gloriam Dei, Ps. 19, 4.

In secundo exhibentur nobis vegetabilia, plantæ, arbores, flores, herbæ &c. quæ vario colore, odore & virtute distincta sunt, & iterum Deum creatorem suum testantur, ipse enim rigat montes de superioribus suis, Psal. 104, 13. & seqq.

In tertio & quarto tomo vivum exemplar habemus omnium animalium in terrâ, avicularum in aëre, & piscium in mari, qui omnes de creatore suo testantur, nosq; non modò ad eundem manuducunt, sed & in pluribus rebus informant, sicut hîc Servator volucres cæli & lilia campi nobis

proponit, ut ab iis fiduciam in providentiâ divinâ discere debeamus.

Hæc doctrina pernecessaria est, sine quâ Christianismus noster consistere nequit. Qui enim seipsum procuraturus est, creatoris sui obliviscitur, Prov. 12, 1. nec credit Deum animo paterno in se affectû esse, Ps. 103, v. 13. Obliviscitur precationis, & quamvis oret, tamen sine fide, & ita frustra orat, Jac. 1, v. 6.

Obliviscitur quoq; sacre synaxe os, terrenæ enim modò sapit, Phil. 3, v. 19. ideoq; oleum & opera in iis perditur. Nam qui volunt divites fieri, incidunt &c. 1. Tim. 6, 9.

Christus Servator noster, hic à minore ad majus argumentatur, dicturus quasi: Si pater cœlestis pascit volucres cœli, & vestit lilia campi, sine curâ & labore eorum: quidni magis vos pasceret? quidni magis vos vestiret? O modicæ fidei! Nonne vos magis pluris estis illis?

Verè magis pluris sumus illis! Volucres enim cœli & lilia campi Deus per nudum fiat creavit: Hominem verò creaturus, prius deliberationem instituit.

Præterea volucres cœli & lilia campi non ad imaginem Dei, nec ad vitam æternâ condita sunt, ut homines, Sap. 2, 23. Gen. 1, 26.

Quinimò, quod palmarium est, Deus hominibus filium suum misit, qui magno nos emit, 1. Cor. 6, v. 19. quod volucris cœli & liliis campi non contigit, nec necesse fuit.

Quotiescunque igitur avem aut florem conspicimus, reminiscamur horum Christi verborum, ut ab iisdem fiduciam in Deum discamus, ne nobis ruborem incutiant ratione diffidentia nostræ. Scimus enim, Deum creatorem & patrem nostrum esse, qui nos creavit, ideoq; & cor-

pus & vitam conservare velle: canamus ergo cum Ecclesiâ:

Cur tradis
Cor meum
De
in Deum
Qui unigra
Mea quid
Quis ego
His sum
mi Pater
Qui opes

Corclum meum quid angeris,
Dolebis & torqueberis
De temporalibus?
Confide tu Deo tuo,
Qui cuncta servat verbulo
Te nescit ille linquere
Non infcius penuriæ,
Terræ, poli dives:
Meus parens, meus Deus.
Me sublevans defectibus.

Warum betrübstu dich mein
Bekümmerst dich und trägest Schmerz
Nur um das zeitlich Gut!
Vertrau du deinem Herren Gott!
Der alle Ding erschaffen hat.
Er kan und wil dich lassen nicht!
Er weiß gar wol was dir gebricht!
Himmel und Erd ist sein!
Mein Vatter/und mein Herre Gott!
Der mir beysteht in aller Noth.

De Secundo.

Ingre diemur nunc ad alteram partem *χρησισιαι*, sive notitiam Christi contemplaturi. Hic nobis considerandus proponitur:

1. Tanquam Mammonis detestator, id eo dicit: Non potestis Deo servire & Mammonæ.

Mammon, ut Hieronymus exponit, est Deus divitiarum, qui apud Gentiles Pluto appellatus fuit, quem omnes terræ thesauros in tutelâ suâ habere, opinati sunt.

Qui igitur Mammonæ servit, & ita temporalibus cor apponit, ut obrizo dicat, fiducia mea, Job. 31. v. 24. Is Christi minister esse nequit. Radix enim omnium malorum est avaritia, 1. Tim. 6. v. 10. Ejusmodi ho-

mines plures faciunt aurum quam Deum, *χρησισιαι* quam *χρησισιαι*, inde etiam avari idolorum servi, Eph. 5, 5. & avaritia simulacrorum servitus dicitur, Col. 3. v. 5. quod

contra primum præceptum est.

2. Sæpè pecuniâ incitantur, ut perjurio se obstringant, aut veritatem Evangelicam abnegent, quod contra secundum Præ-

ceptum est.

3. Avari quoq; cultum divinum non magis operè curant. Quia enim terrenis modò

inhiant, idèò verbum & sacramenta contem-

nunt, congregationem sanctorum relinquunt. Quando, inquit, transibit mensis,

& venundabimus frumenta, Amos. 8, 5. 6.

Imò licet in æde Dei appareant, tamen semper lucro & Mammonæ cor appositum habent. Sic à sollicitudinibus, & divitiis & voluptatibus vitæ euntes, à spinis his suffocantur & non referunt fructum. Et hoc

tertio præcepto contrarium est.

Avari in parentum pietatem peccant. Sæpè enim iisdem mortem imprecantur, quò argento corundem fruantur, ut experientia probat. Quinimò inveniuntur, qui non tantum Mammonæ detrahère audent, ut Parentes honestâ sepulturâ terræ commendent. Quod quarto præcepto repugnat.

5. Sic etiam *φιλαργυρια* plerumq; secum trahit animum sanguinarium, ut homo avarus proximi vitæ insidietur, quo bonis ejusdem fruatur, sicut Jesebel Nabothum è medio sustulit, quo vineâ ejus fruere tur, 1. Reg. 21, 8. seqq. Sic semitæ omnis avari, animas sociorum suorum rapiunt, Prov. 1, 19. Hoc quinto præcepto adversatur.

6. Propter pecuniam sæpè quis opulentam ducit uxorem, & hæc opulentum maritum, ubi pecunia dilapidata est, & amor ex-

spirat,